

кількості аудиторій, викладачів і годин; підготовки об'ємних практикумів. Сьогодні більшість професорсько-викладацького складу юридичних вузів не вміє готувати практикуми і вести по ним практичні заняття. Рівень освіти випускників юридичних вузів потребує вдосконалення і зміниться, коли прийде усвідомлення нових освітніх технологій, а головне – коли зміниться ставлення влади до права [3].

Виходячи з вищевикладеного можна зробити висновок про те, що юридична освіта в Україні гостро потребує перетворення. З цією метою необхідно:

1. Скоротити кількість вузів, де готують юристів.
2. Збільшити термін підготовки юриста до 5 років.
3. Скасувати в юридичних вузах Болонський процес.

Список використаних джерел

1. Перспективы рассмотрения дел украинских граждан в ЕСПЧ. Еженедельник «ЮРИСТ & ЗАКОН». № 65.10. 2012 URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/75248_perspektivy-rassmotreniya-del-ukrainskikh-grazhdan-v-espch

2. Количество вузов в Украине превышает количество вузов во Франции, Германии, Италии, Бельгии, Голландии и Польше вместе взятых URL: http://ukrosvita.at.ua/publ/kolichestvo_vuzov_v_ukraine_prevyshaet_kolichestvo_vuzov_vo_francii_germanii_italii_belgii_gollandii_i_polshe_vmeste_vzjatykh/1-1-0-168

3. Как юристы оценивают уровень образования выпускников украинских юридических вузов. Юридическое образование. Вып 37 (612) URL: <https://pravo.ua/articles/kak-juristy-ocenivajut-uroven-obrazovanija-vypusknikov-ukrainskih-juridicheskikh-vuzov/>

***Станько Ірина Ярославівна,**
здобувач кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ*

ФУНКЦІЇ НОРМ ПРАВА У ПРАВОВИХ СИСТЕМАХ СУЧАСНОСТІ

Норми права, як і принципи права, належать до найбільш поширених категорій права. Вони уособлюють одну з найхарактерніших його, як і інших соціальних регуляторів, ознак – нормативність. За всього плюралізму підходів до права, розмаїття моделей його розуміння (типів праворозуміння) в сучасному правознавстві практично відсутні концепції, які б заперечували б цю властивість (ознаку) права. Це проявляється зокрема в очевидній тенденції до діалектичного поєднання різних аспектів права, що знаходить свій прояв у численних варіантах

інтегративної юриспруденції [1, с. 126]. Норма права відноситься до традиційної проблематики загальної теорії права. Їй присвячено творчі доробки зарубіжних і вітчизняних дослідників різних наукових спрямувань та історичних періодів. Рівень розробки проблем, пов'язаних з нормою права, є своєрідним індикатором стану розвитку того чи іншого етапу юридичної думки. Завдяки цьому норма права перетворилася зі звичайного правового поняття у важливе культурне завоювання, породження розуму та досвіду людей, елемент цивілізації.

Свого часу в юридичній літературі було висловлено судження, що без повного усвідомлення всіх питань, пов'язаних з основною «чарункою» юридичної матерії, – нормою права, складно буде рухатися далі. Це твердження зберегло свою актуальність і на теперішній час. Адже, незважаючи на значну кількість наукових праць, які стосуються юридичної норми, доводиться констатувати, що проблемі норми права пощастило за кількістю присвяченої літератури, але не поталанило в частині загальноприйнятого її вирішення. Так, відсутня єдність у розумінні поняття норми права, її структури, видів і функцій тощо [2, с. 34]. Особливої важливості набуває розгляд цих базових питань у контексті дослідження функцій норм права у правових систем сучасності.

Правова система – найширша юридична категорія, гносеологічний потенціал якої зводиться до того, що вона надає додаткові аналітичні можливості для комплексного аналізу правової сфери життя суспільства. Це новий, більш високий рівень наукової абстракції, інший зріз правової дійсності й, отже, інша площа її розгляду. Будучи гранично широкою категорією, правова система покликана відобразити в цілісному вигляді загальну панораму правового простору – той складний юридичний світ, в якому постійно перебувають учасники соціального спілкування. Як багатогранне явище і відповідно складна теоретична категорія, правова система має власну структуру, щодо змістового та кількісного наповнення якої в юридичній науці також немає одностайної позиції вчених. Одні автори пропонують лише приблизний, неповний перелік елементів правової системи. Така позиція ґрунтується на розумінні правової системи як комплексу всіх правових явищ певного суспільства. Тому склад її елементів може бути настільки широким, наскільки це дозволяє чіткість або нечіткість обраного критерію відмежування правових явищ від неправових.

Елементи правової системи об'єднані спільною метою, завданнями, виконують деякі загальні функції, що, між іншим, не свідчить про однорідність та ідентичність останніх. Зрозуміло, що поряд із загальними функціями кожний компонент правової системи виконує тільки йому притаманні, специфічні функції, що не заважає їм, однак, перебувати в логічному зв'язку один з одним. Кожна норма права наділена певним функціональним призначенням, у ній міститься особлива юридична реальність, здатність впливати на суб'єктів права своєю вольовою зарядженістю, цільовою установкою, власною забезпеченістю, чіткістю вимог. Завдяки функціям норми права можна більш глибоко визначити соціальну роль і цінність цього правового явища [3, с. 548].

Призначення норм права у правових системах розкривається через притаманні їм функції. Категорія «функція» є однією з центральних категорій теоретичної науки, за допомогою якої в науковій літературі розглядаються

питання сутності, соціального призначення явищ, висвітлюється спрямованість їхнього впливу. У філософії інтерес до категорії «функція» зростав з поширенням у різних галузях науки функціональних методів дослідження. Функція – це філософська категорія, яка виражає призначення певного елемента в межах цілого. Загалом функція висвітлює всі існуючі взаємовідносини та забезпечує їх динаміку. Функціональний аспект завжди наявний у характеристиці таких глобальних явищ як право, держава, правова система, а також під час висвітлення інших явищ, таких як апарат держави, орган державної влади, юридична відповідальність та ін. Без функціонального аспекту система уявлень стосовно об'єкта вивчення була б не такою яскравою, повноцінною, а навпаки – збіднілою й урізаною. У теорії держави та права питання функції висвітлюється, як правило, через поняття основних напрямів, що в цілому відображає стан і рівень наукових уявлень стосовно пізнання соціальної ролі, функціонального призначення того чи іншого правового явища [4, с. 125].

На думку В.Д. Філімонова, функція норми права – це регулювання, що відбувається з метою здійснення певного впливу на стан і зміст суспільних відносин. На підставі критерію соціальної спрямованості норм права дослідник виокремлює такі їх основні функції: організаційну – зорієнтована на встановлення та підтримання певного порядку в різних сферах суспільних відносин; охоронну – сфокусована на захист наявного порядку від поведінки, що спричиняє йому шкоду [5, с. 6 – 10]. Відповідно до позиції Т.М. Радька, функція норми права – це її цілеспрямована дія в напрямі, що визначений законодавцем [6, с. 206]. Функція конкретної норми права – це функція окремої клітинки системи права; функція, що зумовлена юридичною силою та соціальними можливостями саме цієї норми [6, с. 264]. Як свідчить функціональний аналіз дії норм прав, кожна з них, незалежно від галузевої приналежності, в тій чи іншій мірі виконує у правовій системі такі спільні для всіх юридичних норм функції: 1) державної орієнтації учасників суспільних відносин; 2) державної оцінки різноманітних варіантів поведінки суб'єктів права; 3) інформаційну; 4) цільову; 5) мотиваційну [6, с. 212, 217]. У своїх наступних працях Т.М. Радько з цього переліку загальних функцій норм права вилучив інформаційну [7, с. 265].

У свою чергу під функціями спеціалізованих норм права Ю.В. Кривицький пропонує розуміти відносно відокремлені напрями дії спеціалізованих норм права на суспільні відносини та системні властивості (параметри) механізму правового регулювання. При цьому вчений розглядає трирівневу систему функцій спеціалізованих норм права: загальний (родовий) рівень охоплює функції, що притаманні всім юридичним нормам; особливий (видовий) – включає функції, які характерні лише для спеціалізованих норм права; конкретний (підвидовий) – поширюється на функції, властиві окремим видам спеціалізованих норм права [8, с. 10 – 11].

Таким чином, функції норм права у правових системах – це основні напрями їх дії на суспільні відносини та системні властивості правових систем, що зумовлені сутністю та призначенням норм права у структурі останніх. Усі норми права у правових системах здійснюють такі функції: по-перше, регулятивну – це генерально-цільовий вектор дії норм права, що полягає в упорядкуванні

(гармонізації) суспільних відносин у правових системах, забезпеченні стабільності та правопорядку в їхніх межах. Норми права регулюють суспільні відносини постільки, поскільки їх регулює саме право. У змісті цієї функції проявляється взаємозв'язок між сутністю об'єктивного права та його первинним елементом – нормою права. На відмінну від інших елементів нормативної складової правових систем, зокрема принципів і форм (джерел) права, регулятивна функція є ключовою саме для норм права; по-друге, інтегративну, тобто норми права, поряд з його принципами, виступають в якості факторів, що об'єднують усі елементи правової системи в єдину цілісність, яка, з одного боку, забезпечує якість цієї системи, а з іншого – поєднує її компоненти у внутрішню організовану структуру; по-третє, інформаційну, суть якої полягає в тому, що норми права концентрують у собі, а потім надають суб'єктам права значний обсяг інформації про різні правові явища та юридичні процеси в межах правових систем; по-четверте, виховну, яка виражається в дії норм права на елементи ідеологічної (насамперед, правову культуру та правосвідомість) і функціональної (передусім, правову поведінку, правореалізацію та правозастосування) підсистем правових систем. Норми права, втілюючи «вічні» цінності – ідеали справедливості, свободи, рівності та гуманізму, потенційно зорієнтовані на підвищення рівня правової культури, прищеплення людям поваги до права як соціокультурного феномена.

Список використаних джерел

1. Козюбра М. І., Погребняк С. П., Цельєв О. В., Ю. І. Матвєєва. Загальна теорія права : підруч. / За заг. ред. М. І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2015. 392 с.
2. Кривицький Ю. В. Норма права як предмет дискусій в юридичній науці. *Економіка. Фінанси. Право*. Київ, 2009. № 7. С. 34–38.
3. Правова система України: історія, стан та перспективи розвитку: у 5 т. Т. 1: Методологічні та інформаційно-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / За заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришин. Харків : Право, 2008. 728 с.
4. Теорія держави та права : навч. посіб. / Є. В. Білозьоров та ін. / За заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
5. Филимонов В. Д. Норма права и ее функции. *Государство и право*. Москва, 2007. № 9. С. 5–12.
6. Нормы советского права: Проблемы теории : монография / В. К. Бабаев и др. / Под ред. М. И. Байтина, В. К. Бабаева. Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1987. 248 с.
7. Радько Т. Н. Теория государства и права : учеб. для вузов. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2004. 576 с.
8. Кривицький Ю. В. Спеціалізовані норми права в механізмі правового регулювання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2010. 18 с.

